

KS. KAMIL ZADROŻNY
RZYM - CZĘSTOCHOWA

OBECNOŚĆ MARYI NA ETAPIE ODCZYTYWANIA POWOŁANIA ORAZ W FORMACJI POCZĄTKOWEJ KANDYDATÓW DO PREZBITERATU

Wprowadzenie

Formacja kandydatów do prezbiteratu jest jedną z tematyk znajdujących się w centrum zainteresowania współczesnego magisterium Kościoła¹. Wymownym tego świadectwem jest najnowszy dokument Kongregacji ds. Duchowieństwa, zatytułowany *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, wydany 8 grudnia 2016 r. w uroczystość Niepokalanego Poczęcia NMP². W tym kontekście należy przywołać również dekret o posłudze i życiu prezbiterów *Presbiterorum ordinis* z dnia 7 grudnia 1965 oraz dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totius* z dnia 28 października 1965, oba dokumenty promulgowane podczas Soboru Watykańskiego II³. W duchu soborowym sytuuje się także posynodalna adhortacja apostolska św. Jana Pawła II *Pastores dabo vobis* z 25 marca 1992 o formacji kapłanów we współczesnym świecie⁴. Wskazać należy także na liczne dokumenty Kongregacji ds. Edukacji Katolickiej⁵ oraz wspomnianej już Kongregacji ds. Duchowieństwa, stojące u podstaw nowego *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*⁶.

¹ Por. PITAUD B., *La formation des futurs prêtres, un ministère spécifique au coeur de la vie de l'Église*, w: *Seminarium* 2 (1994), s. 351-367.

² Por. KONGREGACJA DS. DUCHOWIEŃSTWA, *Dar powołania do kapłaństwa. Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, w: *L'Osservatore Romano*, Suplemento - 8 grudnia 2016 (dalej *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*). Dokument watykańskiej kongregacji znajduje się również na stronie internetowej: <<http://www.clerus.va/content/dam/clerus/Ratio%20Fundamentalis/Dar%20powo%C5%82ania%20do%20kap%C5%82a%C5%84stwa.pdf>> (dostęp 27.03.2018).

³ Por. CONGREGAZIONE PER IL CLERO, *Una vocazione, una formazione, una missione. Il cammino di scepolare del presbitero nel 50° anniversario della Optatam totius e della Presbiterorum ordinis*, Città del Vaticano 2016; R. SELEJDAK, *Formazione sacerdotale alla luce del decreto conciliare Optatam totius e magistero ecclesiastico post-conciliare*, w: *Liturgia Sacra* 21 (2015) nr 2, s. 319-349.

⁴ Por. J. ZAPAŁA, *La configurazione a Cristo buon pastore fondamento e fulcro della vita sacerdotale alla luce dell'esortazione post-sinodale «Pastores dabo vobis»*, Pontificia Università Lateranense, Città del Vaticano 1999.

⁵ Por. CONGREGAZIONE PER L'EDUCAZIONE CATTOLICA, *Documenti (1969-1989). Formazione dei sacerdoti nel mondo d'oggi*, Città del Vaticano 1990.

⁶ Por. R. SELEJDAK, *Formacja kandydatów do kapłaństwa w świetle nowego Ratio Fundamentalis Isti-*

Z punktu widzenia mariologii, analiza tychże dokumentów zachęca i prowadzi do refleksji nad miejscem Maryi w formacji kandydatów do prezbiteratu. W tych dokumentach w sposób dyskretny dostrzega się postać Maryi, Matki Pana, której aktywna obecność i wzorcza postawa towarzyszą w rozeznaniu powołania tym, których sam Pan powołuje (por. Mk 3,13-19), w utwierdzeniu się w podjętej decyzji oraz w trwaniu przy powziętych zobowiązaniach⁷. Św. Jan Paweł II w *Pastores dabo vobis* uczy: «Każdy aspekt formacji kapłańskiej można związać z Maryją, jako osobą, która pełniej niż ktokolwiek inny odpowiedziała na Boże powołanie, stała się służebnicą i uczennicą Słowa tak dalece, że poczęła w swym Sercu i w swym ciele Słowo – które stało się człowiekiem – aby ofiarować je ludzkości, została powołana, aby wychowywać jedyne i wiecznego Kapłana, uległego i poddanego Jej matczynej władzy. Przez swój przykład i wstawiennictwo Najświętsza Dziewica nadal troszczy się o rozwój powołań i kapłańskiego życia w Kościele»⁸. Specyfika *polskiej drogi maryjnej* wymaga tego, aby przyszli prezbiterzy byli odpowiednio uformowani po względem maryjnym i mariologicznym⁹.

1. Maryja a odczytanie powołania

Etap rozeznania i pielęgnacji powołania, choć nie stanowi integralnej części etapów formacyjnych wskazywanych przez dokumenty Kościoła o formacji kapłańskiej, jest znaczący. Poprzedza on i prowadzi do podjęcia decyzji o wstąpieniu do seminarium lub domu formacyjnego, będącej jedną z najbardziej trudnych i intymnych w życiu młodego człowieka. «Powołania w Kościele są przejawem niezmiernych bogactw Chrystusa (por. Ef 3,8), i dlatego należy je bardzo cenić i pielęgnować z wielką troską i staraniem, aby mogły się rozwijać i dojrzewać»¹⁰ - zaznacza Kongregacja ds. Duchowieństwa. Dokonując refleksji nad złożonym tematem rozeznania powołania do kapłaństwa na wzór Maryi, należy na samym początku zadać następujące pytania: W jakim świecie żyje młody człowiek, do serca którego przemawia Pan? Jaki są jego ideały? Jakie pytania sobie stawia? Z jakimi problemami musi się zmierzyć? Pośród tych wielu pytań są również i te, które wiążą się z wiarą i życiem wiary. Włoski socjolog Umberto Galimberti analizując przemiany oraz postawy społeczne i kulturowe wśród współczesnej młodzieży zaznacza, iż to „niespokojny gość”, który

tutionis Sacerdotalis, w: *Collectanea Theologica* 87 (2017) nr 3, s. 97-133.

⁷ Por. S.M. PERRELLA, *La Madre del Signore nella formazione al sacerdozio ministeriale. Tra storia teologia attualità*, w: E.M. TONIOLO (red.), *Maria e il sacerdozio*, Roma 2000, s. 161-282.

⁸ *Pastores dabo vobis*, nr 82.

⁹ O *polskiej drodze maryjnej* mówi XIV rozdział dokumentów II Synodu Plenarnego Kościoła w Polsce (1991-1999) zatytułowany *Maryja w tajemnicy Chrystusa i Kościoła* w numerach 24-50. Zob. także: J. KRÓLIKOWSKI, *Czy można mówić o specyfice polskiej pobożności maryjnej?*, w: *Salvatoris Mater* 7 (2005) nr 3-4, s. 367-382; S. NOWAK, *Polska droga maryjna*, w: *Salvatoris Mater* 1 (1999) nr 1, s. 307-322.

¹⁰ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 11.

Friedrich Nietzsche nazywa nihilizmem, zamieszkuje ich świat wyobraźni, marzeń i myśli, przez co destrukcyjnie wpływa również na postrzeganie świata, człowieka oraz tajemnicy Boga¹¹.

Dlatego tak ważne jest wychowanie do sztuki słuchania Boga i drugiego człowieka, które prowadzi do odkrycia podmiotowości każdego. Pomaga to również w odkryciu egzystencjalnego sensu codziennych wyborów i decyzji. Benedykt XVI na początku swojej posynodalnej adhortacji apostołskiej *Verbum Domini* napisał: «Nie ma rzeczy ważniejszej od tego, by umożliwić na nowo dzisiejszemu człowiekowi dostęp do Boga – do Boga, który przemawia i przekazuje nam swoją miłość, abyśmy mieli życie w obfitości (por. J 10,10)».¹² Jest to zadanie Kościoła naszych czasów, który już przekroczył *próg nadziei*. Ważne jest dłożenie wszelkich starań ze strony osób odpowiedzialnych za duszpasterstwo powołań¹³, aby młodemu poszukującemu człowiekowi pomóc w usłyszeniu głosu Pana i w wypowiedzeniu życiowego „fiat”. W tym aspekcie swój wzór pozostawia nam Maryja. Ona jest bowiem *Virgo audiens*¹⁴.

W procesie formacji należy wziąć pod uwagę fakt, iż mówienie współczesnej młodzieży o osobie Dziewicy z Nazaretu jest zadaniem niezwykle odpowiedzialnym. Głoszenie Maryi i Jej miejsca w całości boskiego planu zbawienia, jako najszczególniejszego członka wspólnoty uczniów Jezusa, jako osoby wolnej i odpowiedzialnej, jako kobiety spotkania i radości, może pomóc poszukującemu młodemu człowiekowi w przybliżeniu się do tajemnicy Jej życia. Ten kto odczuwa i rozpoznaje w sercu dar powołania do kapłaństwa jest szczególnie wrażliwy na kontemplację Jej odpowiedzi: „Oto Ja Służebnica Pańska. Niech mi się stanie według Twego słowa” (Łk 1,38).

Zaproszenie do ukazywania wzorczej postawy Matki Jezusa w kontekście powołania znajdujemy w niektórych wypowiedziach Biskupów Rzymu. W posynodalnej adhortacji apostołskiej *Pastores dabo vobis*, w numerze 36, Jan Paweł zaznacza: „Maryja, Dziewica-Matka żyjąca w najściślejszym zjednoczeniu z Chrystusem, bardziej niż wszystkie inne stworzenia doświadczyła pełnej prawdy powołania, gdyż nikt inny nie odpowiedział z tak wielką miłością na nieogarnioną miłość Boga jak Ona”¹⁵.

Istotnie, przyjęcie daru miłości domaga się odpowiedzi naznaczonej miłością. Maryja jest więc ikoną odpowiedzi (por. Łk 1,38). Nie bez powodu papież Franciszek jako hasła Światowych Dni Młodzieży postanowił zaczerpnąć z tekstów biblijnych, które odwołują się do powołania i do misji Dziewicy z Nazaretu: w 2017 r. – „Wielkie rzeczy uczynił mi Wszechmocny” (Łk 1,49), w 2018 r. – „Nie bój się Maryjo znalazłaś bowiem łaskę u Boga” (Łk 1,30) oraz w 2019 r. – „Oto Ja Służebnica Pańska” (Łk 1,38). Zaznaczyć należy, iż w *Instrumentum laboris* - dokumencie przygoto-

¹¹ Por. U. GALIMBERTI, *L'ospite inquietante. Il nichilismo e i giovani*, Milano 2017²⁰.

¹² *Verbum Domini*, nr 2.

¹³ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 13-15.

¹⁴ Por. L. MARTIGNANI, *La Vergine dell'ascolto e dell'annuncio della Parola di Dio nei Vangeli*, w: E.M. TONIOLO (red.), *Maria guida sicura in un mondo che cambia*, Roma 2002, s. 131-157.

¹⁵ *Pastores dabo vobis*, nr 36.

wawczym do Synodu Biskupów na temat młodzieży, wiary i rozeznania powołania, Maryja została postawiona jako wzór dla młodych ludzi w odważnym podejmowaniu inicjatywy Boga w ich życiu. Czytamy: „Każdy młody człowiek może odkryć w życiu Maryji styl zasłuchania, odwagę wiary, głębię rozeznania oraz poświęcenie się służbie (por. Łk 1,39-45). W swej *małości*, Dziewica poślubiona Józefowi, doświadcza słabości i trudności w rozumieniu tajemniczej woli Boga (por. Łk 1,34). Także Ona jest wezwana do przeżywania wychodzenia z samej siebie i ze swoich planów, ucząc się zawierzenia i zaufania. Pamiętając o *wielkich rzeczach* jakie Wszemmocny w Niej dokonał (por. Łk 1,49) Dziewica nie czuje się osamotniona, lecz w pełni kochana i wspierana słowami anioła *Nie bój się* (por. Łk 1,30). Wraz ze świadomością, iż Bóg jest z Nią Maryja otwiera swoje serce i wypowiada *Oto Ja* i w ten sposób rozpoczyna drogę ewangeliczną (por. Łk 1,38). Warto ponadto zauważyć, iż Maryja, kobieta wstawiająca się (por. J 2,3) naprzeciw Krzyża swojego Syna i zjednoczona z *umiłowanym uczniem*, przyjmuje na nowo wezwanie do płodności i do zrodzenia życia w historii ludzi. W Jej oczach każdy młody człowiek może na nowo odkryć piękno rozeznawania. W swoim sercu może on doświadczyć czułości oraz odwagę świadectwa i posłania”¹⁶.

W orędziu z 11 lutego 2018 roku na XXIII Światowy Dzień Młodzieży, papież Franciszek, komentując biblijny opis Zwiastowania (por. Łk 1,26-38) i odwołując się do tego wyjątkowego doświadczenia w życiu Dziewicy z Nazaretu podkreśla: „Anioł, czytając w głębi Jej serca, mówi do niej: *Nie bój się!* Bóg czyta również w naszych sercach. Dobrze zna wyzwania, jakim musimy stawić czoło w życiu, zwłaszcza, gdy stajemy w obliczu decyzji fundamentalnych, od których zależy, kim będziemy i co zrobimy na tym świecie”¹⁷.

Osobiste, a zarazem niepowtarzalne doświadczenie Maryi jest doświadczeniem, które w sposób przedziwny staje się udziałem osoby powołanej. Takie spojrzenie na powołanie pomaga w zrozumieniu i nadaniu sensu bezgranicznemu zaufaniu woli Bożej, nawet w sytuacji niezrozumienia i wątpliwości. Niewiasta z Nazaretu, która w sposób przedziwny została włączona w odwieczny plan Ojca¹⁸, staje się ikoną człowieka stawiającego sobie pytania i nie zatrzymującego się na powierzchownym rozumieniu słów, które Pan kieruje do niego (por. Łk 2,19.51b). Ziemskie życie Matki Zbawiciela uczy ponadto, iż wielkie rzeczy jakich Pan dokonuje w Jej osobie dodaje odwagi do kroczenia za Jezusem i do radosnego dawania chrześcijańskiego świadectwa wiary, aż po Krzyż. Matka Pana staje się zatem dla młodego człowieka gwarantem, iż dla Boga nie ma nic niemożliwego (por. Łk 1,37). W świetle powyż-

¹⁶ XV OGÓLNE ZGROMADZENIE ZWYCZAJNE SYNODU BISKUPÓW, *Dokument przygotowujący: Młodzi, wiara i rozeznanie powołania*, III, 5 (tłum. własne).

¹⁷ FRANCISZEK, *Orędzie na XXIII Światowy Dzień Młodzieży* (11 lutego 2018), w: <https://w2.vatican.va/content/francesco/pt/messages/youth/documents/papa-francesco_20180211_messaggio-giovani_2018.html> (dostęp 28.03.2018).

¹⁸ Por. *Lumen gentium*, nr 52.

szych stwierdzeń należy podkreślić, iż pierwszym i podstawowym zadaniem duszpasterstwa powołań jest formowanie serc otwartych na działanie Ducha Świętego oraz zdolnych do udzielenia radosnej i pełnej wiary odpowiedzi na dar powołania.

2. Obecność Matki Jezusa na etapach formacji seminaryjnej

Według nowego *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* okres integralnej formacji kandydatów do prezbiteratu dzieli się na cztery etapy: propedeutyczny, studiów filozoficznych („bycia uczniem”), studiów teologicznych („upodobniania się do Chrystusa”) oraz na etap pastoralny („syntezy powołaniowej”). Odpowiednio do tych etapów mówi się o czterech wymiarach formacji: ludzkim, duchowym, intelektualnym i duszpasterskim, które przenikają się i uzupełniają nawzajem.

Miejszem urzeczywistniania się formacji do kapłaństwa jest seminarium, uważane za maryjną szkołę formacji chrześcijańskiej. W książce poświęconej mariologii Jana Pawła II, ks. Teofil Siudy, zaznacza: „Maryjna szkoła formacji chrześcijańskiej znajduje swoje szczególne odniesienie i urzeczywistnienie na płaszczyźnie formacji kapłańskiej”¹⁹. Zatem seminarium, które „jest przede wszystkim wspólnotą formującą”²⁰, powinno posiadać swoisty charakter maryjny. Dom seminaryjny ma odzwierciedlać klimat nazareńskiego domu, który był „szkołą dobra i łaski”²¹.

Nie ulega wątpliwości, iż w kontekście seminarium widzianego jako „szkoła maryjna”, dyskretna obecność Matki Jezusa wpływa na wszystkie etapy i momenty formacyjne. Chodzi o to, aby codzienne życie w seminarium przypominało ewangeliczny styl życia Maryi, kobiety bezgranicznego zaufania i otwarcia się na działanie Boga. Słuchanie, wolność, realizm, współpraca z projektem Boga oraz wierność raz wypowiedzianemu „tak” to tylko niektóre cechy wyróżniające przyszłego prezbitera. Maryja swoim życiem uczy i zachęca do dojrzałego kształtowania tych postaw w codziennym stawianiu przed darem powołania. Odpowiednim czasem do tego jest okres formacji.

2.1. Etap propedeutyczny

Na etapie propedeutycznym, którego celem jest położenie fundamentów pod życie duchowe oraz wsparcie seminarzystów w lepszym poznaniu samego siebie²², Dziewica z Nazaretu jest modelem kroczenia za Jezusem, Przyjacielem i Mistrzem. Ona sama, w pierw zanim została włączona w odwieczny plan Ojca, dokonała swojego procesu kształtowania serca, przede wszystkim poprzez uważne i pełne wiary

¹⁹ T. SIUDY, *Matka naszego zawierzenia. Maryja w nauczaniu błogosławionego Jana Pawła II*, Warszawa 2013, s. 170.

²⁰ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 88.

²¹ BENEDYKT XVI, *List do seminarzystów*, 18 października 2010, w: *L'Osservatore Romano* 11 (2010), s. 7.

²² *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 59.

sluchanie Słowa Przymierza (por. Łk 2,19.51b). To wyjątkowe przygotowanie Maryja przeżywała jako pobożna niewiasta, zanurzona w historii swojego narodu²³. Okres propedeutyczny pomaga seminarzyście, na wzór Służebnicy Pańskiej, w utwierdzeniu się w podjętej decyzji. Ponadto prowadzi on do głębszego wejście w historię i istotę odczytywanego powołania oraz do świadomego i ochoczego poznawania woli Bożej, a także do nauczenia się trwania we wspólności uczniów Zmartwychwstałego Pana.

Innym istotnym elementem okresu propedeutycznego jest zachęcanie do pielęgnowania daru powołania i odkrywania piękna służby wobec bliźniego. Dokonuje się to między innymi poprzez codzienne zmaganie się z własnymi słabościami i egoizmem, poprzez posługę wśród chorych i potrzebujących. Także w tym aspekcie Maryja zaprasza do miłości bliźniego²⁴. Benedykt XVI w swojej pierwszej encyklice o miłości chrześcijańskiej *Deus caritas est* uczy: „Maryja jest kobietą, która kocha. Jak mogłoby być inaczej? Jako wierząca, która w wierze myśli zgodnie z myślą Bożą i pragnie według Bożej woli, może być jedynie niewiastą, która kocha. Wyczuwamy to w cichych gestach, o których mówią ewangeliczne opowiadania o dzieciństwie. Widzimy to w delikatności, z jaką w Kanie dostrzega potrzebę małżonków i przedstawia ją Jezusowi. Widzimy to w pokorze, z jaką przyjmuje to, że pozostaje w cieniu w okresie publicznego życia Jezusa, wiedząc, że Syn musi teraz założyć nową rodzinę i że godzina Matki nadejdzie dopiero w chwili krzyża, która będzie prawdziwą godziną Jezusa (por. J 2,4; 13,1). Wówczas, gdy uczniowie uciekną, Ona pozostanie u stóp krzyża (por. J 19,25-27); później, w godzinie Pięćdziesiątnicy, oni będą garnać się do Niej w oczekiwaniu Ducha Świętego (por. Dz 1,14)»²⁵. Maryja wprowadza zatem przyszłego prezbitera niejako w tajemnicę miłości Boga, który w swoim Synu ukazuje pełnię swojej miłości do człowieka i do stworzenia²⁶.

Jednym z aspektów autentycznego rozpoznawania powołania, utwierdzenia się w nim i głębszego przeżywania go jest formacja do zdumienia się nad tajemnicą tegoż powołania widzianego jako spotkanie z Jezusem. Na taki jego charakter posiadający również rysy maryjne wskazał papież Ratzinger podczas przemówienia skierowanego do seminarzystów podczas Świątowych Dni Młodzieży w Kolonii. Dokonując refleksji nad mateuszowym opisem wizyty Mędrców ze Wschodu (por. Mt 2,1-23) Ojciec święty zaznaczył: „Przybywszy do Betlejem Mędrcy *weszli do domu i zobaczyli Dziecię z Matką Jego, Maryją; upadli na twarz i oddali Mu pokłon* (Mt 2,11). Oto wreszcie tak oczekiwana chwila: spotkanie z Jezusem. *Weszli do domu*: dom ten

²³ Por. B. COSTACURTA, *Maria e la Parola*, w: *Vita Consacrata* 39 (2003), s. 451-464; A. SERRA, *Maria*, «... profondamente permeata dello spirito dei "poveri di Jahvé"» (RM 37). *Testimonianze biblico-giudaiche sul trionfo "fedeltà alla Legge di Dio - preghiera - liberazione"*, w: *Marianum* 50 (1988), s. 193-289.

²⁴ Por. T. ZADYKOWICZ, *Maryja nauczycielka miłości*, w: *Salvatoris Mater* 8 (2006) nr 3-4, s. 141-157.

²⁵ *Deus caritas est*, nr 41.

²⁶ Por. M.G. MASCIARELLI, *La Vergine Maria nell'enciclica "Deus caritas est" e nel contesto del magistero di Benedetto XVI*, w: E.M. TONIOLO (red.), *Maria testimone e serva di Dio-Amore*, Roma 2007, s. 9-37.

w pewien sposób reprezentuje Kościół. Po to, by spotkać Zbawiciela, trzeba wejść do domu, którym jest Kościół. Podczas pobytu w seminarium w sumieniu młodego kleryka dokonuje się szczególnie znaczące dojrzewanie: nie widzi on już Kościoła *z zewnątrz*, lecz odczuwa go niejako *od wewnątrz*, jako *swój dom*, gdyż jest to dom Chrystusa, w którym mieszka *Maryja, Matka Jego*. I to właśnie Matka ukazuje mu i przedstawia Jezusa, swego Syna, w jakimś sensie Go pokazuje, pozwala dotknąć, wziąć w ramiona. Maryja uczy kontemplować Go oczyma serca i żyć Nim. W każdej chwili życia seminarium można doświadczyć tej miłosnej obecności Matki Bożej, która prowadzi każdego na spotkanie z Chrystusem, w ciszy medytacji, w modlitwie i w braterstwie. Maryja pomaga spotkać Pana przede wszystkim w celebracji eucharystycznej, kiedy w Słowie i w Chlebie konsekrowanym staje się On naszym codziennym duchowym pokarmem²⁷. Powyższe refleksje papieża Benedykta XVI aktualizują spojrzenie na proces formacji maryjnej dokonujący się w seminariach, bowiem uświadamiają formatorom i seminarzyście rolę jaką Maryja spełnia w ich osobistym kroczeniu za Jezusem, w spotkaniu z Jego osobą oraz na Jej macierzyńską rolę względem całego Kościoła.

Zadaniem okres propedeutycznego, który bierze pod uwagę maryjny charakter duchowości i posługi przysłego prezbitera, jest również wprowadzenie seminarzystów w świat pobożności maryjnej. Niewątpliwym wyzwaniem jest fakt, iż pochodzą oni z różnych kontekstów religijnych, gdzie pobożność maryjna mogła charakteryzować się zbytnim sentymentalizmem, wypaczeniami lub nadużyciami. Dlatego też ważne są wskazania, które proponuje papież Paweł VI adhortacji apostolskiej *Marialis cultus* z 2 lutego 1974 r.²⁸ oraz Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów w *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*²⁹. Mówiąc o wprowadzaniu w modlitwę maryjną warto ponadto uwzględnić wskazania Benedykta XVI zawarte w *Verbum Domini* odnoszące się do modlitwy maryjnej i jej związku ze Słowem Bożym³⁰. Kształtując w seminarzystach ducha prawdziwej i dojrzałej pobożności maryjnej trzeba wskazywać nade wszystko na bogactwo tradycji chrześcijańskiego Wschodu i Zachodu, które to tradycje w szczególności sposób czczą Maryję w liturgii i poza nią³¹.

²⁷ BENEDYKT XVI, *Niech Chrystus będzie dla was wszystkim. Spotkanie z seminarzystami* (19.08.2005), w: *L'Osservatore Romano* 10 (2005), s. 19.

²⁸ Por. J. KUMALA (red.), *Recepcja „Marialis cultus” w Polsce*, Licheń 2004, s. 55-74; T. SIUDY, *Recepcja myśli soborowej w kulcie maryjnym w Polsce*, w: *Salvatoris Mater* 16 (2014) nr 1-4, s. 171-187.

²⁹ Por. KONGREGACJA DS. KULTU BOŻEGO I DYSCYPLINY SAKRAMENTÓW, *Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii*, Poznań 2003. Zob. także J. PRZYBYŁOWSKI, *Duszpasterskie wyzwania „Dyrektorium o pobożności ludowej i liturgii”*, w: *Seminare* 20 (2004), s. 145-162.

³⁰ *Verbum Domini*, nr 88. Zob. także J. KUDASIEWICZ, *Biblijna droga pobożności maryjnej*, w: *Salvatoris Mater* 3 (2001) nr 2, s. 239-277.

³¹ Por. *Sacrosanctum concilium*, nr 103. Zob. także J. NOWAK, *Maryja w liturgii i pobożności Kościoła*, Poznań 2009.

2.2. Etap studiów filozoficznych – „bycia uczniem”

Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis z 2016 roku opisuje etap studiów filozoficznych jako etap „bycia uczniem”, podczas którego seminarzysta „uczy się codziennie wchodzenia w tajemnice Królestwa Bożego, przeżywając głęboką relację z Jezusem. Przebywanie z Chrystusem staje się pedagogiczno-duchową drogą, która przekształca egzystencję i czyni świadkiem Jego miłości w świecie”³². Jest to czas, w którym seminarzysta powinien zakorzenić się w pójściu za Chrystusem, w zasłuchaniu się w Jego Słowo i wprowadzaniu Je w życie³³. Wzorcza postawa Maryi pozwala odkryć sens i piękno codziennego stawania przed Bogiem, który słucha i przemawia do serca seminarzysty. Matka Syna Bożego, której rysy charakterystyczne opisane zostały na kartach Nowego Testamentu jawi się jako wzór człowieka całkowicie zanurzonego w kontemplacji Słowa, które w Niej stało się ciałem (por. Łk 2,19.51b; J 1)³⁴. W Jej życiu w sposób doskonały spełnia się błogosławieństwo Jezusa: „Błogosławieni, którzy słuchają Słowa Bożego i je zachowują” (Łk 11,27-28). Matka Zbawiciela, poprzez fakt wiernego kroczenia za Jezusem stała się jego pierwszą i najlepszą Uczennicą³⁵. Jej droga uczniowskiego zawierzenia i zaufania oznaczała się bowiem nieustannym otwieraniem umysłu i serca na działanie Ducha Prawdy, który oświeca i umacnia.

Należy zauważyć, iż oprócz zgłębiania i nauki podstaw filozofii chrześcijańskiej³⁶, celem tego etapu formacji jest przede wszystkim „wychowanie osoby do prawdy o własnym istnieniu, do wolności i panowania nad sobą, zmierzając do przezwyciężenia różnych form indywidualizmu, a także do szczerego daru z siebie, który otwiera na ofiarne poświęcenie się innym”³⁷. W tym kontekście Maryja jest wzorem spoglądania w głębię własnej osobowości, powołania i misji. Jest kobietą, która uczy się na nowo powtarzać „fiat” w spotkaniu z wymaganiami jakie przed Nią stają³⁸. Można zatem powiedzieć, iż Dziewica z Nazaretu „wskazuje na prawdziwą filozofię, nie jako zwykle poszukiwanie, lecz jako życiowe otwarcie się na doświadczenie Boga Ojca, który manifestuje się w Synu i Duchu. Maryja włącza się w pielgrzymkę człowieka w poszukiwaniu Absolutu jako Ta, która wychowuje do prawdziwej mądrości: przyjął Boga, który wciela się, bez stawiania mu oporu i warunków. W Niej objawia się pierwowzór stworzenia myślącego, które pamięta i rozważa w swoim sercu wydarzenia związane z życiem Chrystusa, po to aby je zrozumieć i nimi żyć”³⁹.

³² *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 61.

³³ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 62.

³⁴ Zob. K. ZADROŻNY, *Więź Matki Jezusa ze Słowem Bożym w nauczaniu Benedykta XVI*, w: *Częstochowskie Studia Teologiczne* 43 (2015), s. 193-214.

³⁵ Por. W. PRZYCZYNA-R. WRÓBEL, *Maryja wzorem słuchania słowa Bożego*, w: *Salvatoris Mater* 5 (2003) nr 2, s. 90-103.

³⁶ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 158-164.

³⁷ Tamże, nr 63.

³⁸ Por. J. KUDASIEWICZ, *Dziewica słuchająca i rozważająca*, w: *Pastores* 8 (2000) nr 4, s. 111-119.

³⁹ S. DE FIORES-O. TODISCO, *Filosofia*, w: S. DE FIORES-V. FERRARI SCHIEFER-S.M. PERRELLA (red.), *Mariologia*. I Dizionario, Cinisello Balsamo 2009, s. 566 (tłum. własne).

2.3. Etap studiów teologicznych – „upodobniania się do Chrystusa”

Kolejnym omawianym etapem jest etap studiów teologicznych – etap „upodobniania się do Chrystusa”. Kongregacja ds. Duchowieństwa wyjaśnia: „To upodobnienie się wymaga głębokiego wejścia w kontemplację osoby Jezusa Chrystusa, umiłowanego Syna Ojca, posłanego jako Pasterz Ludu Bożego. Sprawia ona, że relacja z Chrystusem staje się bardziej intymna i osobista, a jednocześnie ułatwia poznawanie i przyjęcie tożsamości kapłańskiej”⁴⁰. Ponadto „ten etap pozwala na stopniowe zakorzenienie się w fizjonomii Dobrego Pasterza, który zna swoje owce, daje za nie życie oraz idzie na poszukiwanie owiec, które są poza owczarnia (por. J 10,17)”⁴¹. W kształtowaniu się tych postaw, które wypływają z woli życia na wzór Jezusa Dobrego Pasterza oraz z serca przepelnionego pasterską troską i miłością względem Ludu Bożego, seminarzystów wspiera swym macierzyńskim orędownictwem Maryja, Matka Dobrego Pasterza. Jej Niepokalane Serce, które nie wyklucza nikogo, lecz jest otwarte dla każdego, uczy i wskazuje na sens codziennego upodobniania się do Serca Jej Syna, cichego i pokornego. Oznacza to przeżywanie na nowo słów: „Jeżeli więc ktoś pozostaje w Chrystusie, jest nowym stworzeniem” (2Kor 5,17). Zatem seminarzysta, który staje się *nowym stworzeniem* (por. Ef 2,15.4.24; Kol 3,10) na wzór Jezusa (por. Rz 8,29; 2Kor 3,18) w myśleniu (por. 1Kor 2,16), w działaniu (por. 1J 2,5), w umieraniu i powstawaniu (por. Flm 3,10-11), zaczyna przeżywać również nową formę swojego istnienia w Kościele i życia dla Kościoła. Na takie upodobnienie się do Chrystusa będące kroczeniem na drodze do świętości wskazuje Maryja w *Magnificat*: „Święte jest imię Jego” (Łk 1,49). W tym znaczeniu Bóg staje się centrum myślenia i działania. Wzorczość Dziewicy z Nazaretu znajduje swoje źródło w Jej uległości i w wolnej odpowiedzi danej u początku Jej bycia Matką. Maryja żyje dla Boga i w Bogu. Poprzez dar wniebowzięcia stała się upodobniona do Chrystusa; stała się pierwszym uczestnikiem daru, który jest zarezerwowany dla wszystkich tych, którzy wyznają imię Jezusa⁴².

Upodobnianie się do Chrystusa, Dobrego Pasterza jest zatem związane z osobistym, codziennym uświecaniem samego siebie⁴³. W przemówieniu z dnia 19 listopada 2011 r., wygłoszonym w Afryce, Benedykt XVI skierował do seminarzystów następujące słowa: „Zachęcam was do nauki w szkole Chrystusa, abyście zdobywali cnoty, które pomogą wam przeżywać kapłaństwo służebne jako miejsce waszego uświęcenia. Bez logiki świętości posługa jest jedynie zwykłą funkcją społeczną. Jakość waszego przyszłego życia zależy od jakości waszego osobistego związku z Bo-

⁴⁰ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 68.

⁴¹ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 69.

⁴² Por. B.J. GIL, *La categoria del “dono” nella rilettura dei dogmi mariani moderni. Annotazioni filosofiche, antropologiche e teologiche*, w: *Marianum* 78 (2016), s. 127-170.

⁴³ Por. R. SELEJDAK, *Formacja przyszłych kapłanów na wzór Jezusa Dobrego Pasterza*, w: *Warszawskie Studia Teologiczne* 27 (2014) nr 2, s. 271-292.

giem w Jezusie Chrystusie, od waszych ofiar, od szczęśliwego leczenia wymogów waszej obecnej formacji. W obliczu wyzwań ludzkiego życia dzisiejszy kapłan – podobnie zresztą jak kapłan jutra – jeśli chce być wiarygodnym świadkiem w służbie pokoju, sprawiedliwości i pojednania, musi być człowiekiem pokornym i zrównoważonym, mądrym i wielkodusznym. Po 60 latach życia kapłańskiego mogę wam wyznać, drodzy seminarzyści, że nie będziecie zmarnować nagromadzonych w czasie swej formacji skarbów intelektualnych, duchowych i duszpasterskich⁴⁴.

Ponadto w liście do seminarzystów z 18 października 2010 r. Benedykt XVI zaznaczył: „Bóg nie jest dla nas jedynie słowem. On daje się nam we własnej osobie w sakramentach, poprzez rzeczy materialne. Centrum naszej relacji z Bogiem i struktury naszego życia jest Eucharystia. Sprawowanie jej z wewnętrznym zaangażowaniem, aby spotkać samego Chrystusa, powinno stanowić centrum każdego naszego dnia⁴⁵. W tym spotkaniu z żywym Jezusem i kontemplacji Eucharystii pomaga Maryja, Niewiasta Eucharystii⁴⁶, której wzorczość pozostaje dla całego Kościoła zaproszeniem do wejścia w głębię tajemnic naszej wiary. Seminarzyści, którzy przygotowują się do posługi prezbiteratu, uczestnicząc każdego dnia w Eucharystii i adorując żywą obecność Pana, pogłębiają zjednoczenie ze swoim Mistrzem po to, by móc wypowiedzieć świadomie w dniu święceń: „Oto ja, poślij mnie” (Iz 6,8).

Do powyższych wskazań nad miejscem Maryi w formacji seminaryjnej należy dodać konieczność poprawnej refleksji teologicznej nad miejscem Matki Zbawiciela w misterium Chrystusa i Kościoła⁴⁷. Refleksja ta powinna towarzyszyć i przenikać przekaz prawd maryjnych odnoszących się do codziennego życia i formacji seminaryjnej. W tym zakresie należy kierować się wskazaniem VIII rozdziału konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz tymi, które współczesne magisterium Kościoła ofiarowało w zakresie prawidłowej interpretacji osoby i posłannictwa Dziewicy-Matki, wyznaczając jednocześnie ścieżki dla współczesnej mariologii⁴⁸. Teologiczna refleksja nad obecnością Maryi, Matki Pana w historii zbawienia prowadzi do wniosku, iż maryjna i mariologiczna formacja kapłanów nie może ograniczyć i sprowadzić się jedynie do praktyk religijnych.

⁴⁴ BENEDYKT XVI, *Kapłan ma być mądry i wielkoduszny. Spotkanie z duchowieństwem, seminarzystami i świeckimi w seminarium w Ouidah* (19.11.2011), w: *L'Osservatore Romano* 1 (2012), s. 14-15.

⁴⁵ TENZE, *List do seminarzystów*, cyt., s. 5.

⁴⁶ *Ecclesia de Eucharistia*, nr 53-58.

⁴⁷ Por. S.M. PERRELLA, *Insegnamento della Mariologia e Magistero. L'indicazione dell'Esortazione postsinodale «Verbum Domini» di Benedetto XVI*, w: *Marianum* 73 (2011), s. 201-256; C. ANTONELLI C., *La vergine Maria nell'insegnamento della «Lumen gentium»*. *Recezione a cinquant'anni dal Concilio*, w: *Rivista di Teologia dell'Evangelizzazione* 36 (2014), s. 265-295; I.M. CALABUIG, *L'insegnamento della mariologia nei documenti ecclesiali: dal decreto conciliare «Optatam totius» alla lettera circolare (25-III-1988) della Congregazione per l'Educazione Cattolica*, w: E. PERETTO (red.), *La Mariologia nell'organizzazione delle discipline teologiche collocazione e metodo*, Roma 1992, s. 141-256.

⁴⁸ Por. S.M. CECCHIN (red.), *Mariologia a tempore Concilii Vaticani II. Receptio, ratio et prospectus*, Città del Vaticano 2013.

Podkreślić należy, iż Matka Jezusa modli się za Kościół pielgrzymujący, w tym za kapłanów i jest dla nich Matką i wzorem kroczenia po ścieżkach wiary oraz w pielęgnowaniu otrzymanego daru. Bycie kapłanem, a tym samym uczniem na wzór Maryi, jest równoznaczne z zaproszeniem do podejmowania osobistej formacji na każdym jej etapie. Świadomość obecności Matki naszego Pana w życiu i codziennej posłudze prezbitera prowadzi go do autentycznego umiłowania Kościoła jako Matki. Odbywać się to powinno przy równoczesnym zgłębianiu misterium życia Matki Zbawiciela.

2.4. Etap pastoralny – „syntezy powołaniowej”

W formacji początkowej kandydatów do prezbiteratu etap pastoralny ma szczególne znaczenie w ich późniejszej służbie w Kościele i w świecie. Etap ten nazwany jest etapem „syntezy powołaniowej”. Charakterystyczną jego cechą jest pomoc seminarzystom w nabieraniu umiejętności do odpowiedniego sprawowania posługi pasterskiej we wspólnocie Kościoła XXI-go wieku. „Z jednej strony chodzi o to, by być włączonym w życie duszpasterskie, przy stopniowym podejmowaniu odpowiedzialności w duchu służby; z drugiej zaś strony, o podjęcie starań w celu odpowiedniego przygotowania z myślą o prezbiteracie, otrzymując szczególne towarzyszenie formatorów”⁴⁹. Na tym etapie formacyjnym Najświętsza Maryja Panna zajmuje miejsce szczególne⁵⁰. Dla pełniejszego zrozumienia tego stwierdzenia warto zwrócić uwagę na ewangeliczny opis Jej podróży i wizyty w domu Zachariasza (por. Łk 1,39-56). Maryja jawi się jako ikona wzrastania w byciu dyspozycyjnym i otwartym na innych. Staje się Ona tym samym ikoną spotkania, które będzie charakteryzowało większość czasu jaki prezbiter-duszpasterz będzie poświęcał wspólnocie, do której zostaje posłany. Przyjmując boskie powołanie Niewiasta z Nazaretu dokonuje kolejnego etapu na drodze bycia Uczennicą swojego Syna, Mistrza i Zbawiciela. Niewątpliwie na tym etapie przygotowanie się do ostatecznego zadeklarowania w sposób wolny i świadomy woli o przyjęciu święceń wymaga od kandydatów ponownego zatrzymania się i dokonania rozeznania w świetle Bożej łaski. Dlatego też, Matka Jezusa, nie tylko wspiera ich swoją macierzyńską obecnością, ale nade wszystko wskazuje na istotę życia: zjednoczenie z Jezusem.

Innym maryjnym wymiarem w formacji seminarzystów na etapie pastoralnym jest uświadamianie im, iż obecność Matki Jezusa w życiu Kościoła jest jednym z istotnych elementów tworzących jego działalność duszpasterską. Od nich jako przyszłych pasterzy, zależy również jakość duszpasterstwa maryjnego⁵¹. *Droga maryjna*

⁴⁹ *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 74.

⁵⁰ Por. G. BARTOSIK, *Maryja, Matka i wzór dla kapłanów XXI wieku*, w: *Miles Immaculatae* 46 (2010), s. 31-53.

⁵¹ Por. J. KUMALA, *Maryja w duszpasterstwie*, w: *Salvatoris Mater* 7 (2005) nr 2, s. 7-8; M. KOWALCZYK, *Rola duszpasterstwa maryjnego w Polsce według Prymasa Wyszyńskiego*, w: *Salvatoris Mater* 7 (2005) nr 2, s. 256-274; A. WOJTCZAK, *Mariologia w służbie duszpasterstwa*, w: J. KUMALA (red.), *Matka i Mistrzynie. Obecność Maryi w formacji intelektualnej i duchowej*, Licheń 2010, s. 137-182.

Kościół w Polsce, naznaczona szczególną obecnością Matki Zbawiciela, wymaga troski o to, by prowadziło ono do autentycznego spotkania z Bogiem. Mariologia ponadto tak jak każda inna dyscyplina teologiczna ma wpływ na duszpasterstwo⁵². Sobór Watykański II przypomina: „Albowiem rozmaite formy pobożności względem Bożej Rodzicielki, jakie Kościół w granicach zdrowej i prawowiernej nauki zatwierdził stosownie do warunków czasu i miejsca oraz stosownie do charakteru i umysłowości wiernych, sprawiają, że gdy Matka czci doznaje, to poznaje się, kocha i wielbi w sposób należyty i zachowuje się przykazania Syna, przez którego wszystko (por. Kol 1,25-16) i w którym wiekuistym Ojcu *spodobało się, aby przebywała wszelka pełność* (Kol 1,19)”⁵³. Aby tak rzeczywiście było, na tym etapie formacyjnym nieodzownym momentem jest podkreślanie centralnego charakteru Pisma świętego w duszpasterstwie maryjnym. Kościół bowiem, który rodzi się w Słowie i żyje Słowem, staje się nieautentyczny, jeśli w duszpasterstwie maryjnym zatrzymuje się na tym, co nie wypływa z Pisma świętego i Tradycji Kościoła. Formacja maryjna seminarzystów ma za zadanie zwracać szczególną uwagę na biblijny wymiar duszpasterstwa maryjnego, tak aby uniknąć zamieszania i pozostać wiernymi Objawieniu⁵⁴.

Zakończenie

Na maryjny aspekt formacji kapłańskiej, jak można było zauważyć, składa się wiele elementów, które wzajemnie się uzupełniają i pozwalają na lepsze zrozumienie Jej obecności w życiu przyszłych kapłanów. Niniejsze studium nie wyczerpuje bogactwa tematyki, lecz otwiera nowe możliwe perspektywy spojrzenia na formację początkową. Wzorcza i aktywna obecność Matki Pana na różnych etapach formacji seminarzystów uczy, iż wzajemne przenikanie się i komplementarność jej wymiarów prowadzi do formacji radosnych i wiarygodnych świadków Jezusa Chrystusa, gotowych do podejmowania trudu ewangelizacji we współczesnym świecie.

Formacja seminaryjna, jak zaznacza Kongregacja ds. Duchowieństwa, pozostaje zawsze formacją początkową, bowiem każdy prezbiter, upodabniając się do Chrystusa, bierze udział w formacji przez całe swoje życie⁵⁵. O ile bowiem podczas formacji w seminariach lub domach formacyjnych, seminarzyści są wprowadzani w poszczególne momenty życia i posługi prezbiterów ze zwróceniem szczególnej uwagi na więź z Maryją i na Jej wzorczość, po święceniach prezbiteratu nabierze to jeszcze większej mocy i aktualności⁵⁶.

⁵² Por. KONGREGACJA DS. EDUKACJI KATOLICKIEJ, *Maryja w formacji intelektualnej i duchowej*, nr 32.

⁵³ *Lumen gentium*, nr 66.

⁵⁴ Por. J. KUDASIEWICZ, *Pismo święte w duszpasterstwie maryjnym*, w: *Salvatoris Mater* 7 (2005) nr 2, s. 41-72.

⁵⁵ Por. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, nr 35-40: «Droga formacji jako upodobnienie się do Chrystusa».

⁵⁶ Por. T. STUDY, *Więź kapłana z Matką Jezusa w świetle "Listów do kapłanów" Sługi Bożego Jana Pawła II*, w: *Częstochowskie Studia Teologiczne* 38 (2010), s. 207-213; A. GAŚSIOR-J. KRÓLIKOWSKI (red.), *„Oto Matka Twoja”*. *Maryja w życiu kapłana*, Częstochowa 2011.